

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Історико-філософський факультет

Кафедра філософії

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Історико-філософського
факультету

Протокол № 8 від 20 березня 2018 р.

Вчений секретар _____

Р.В. Мартин

ПРОГРАМА
ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ІСПИТУ В АСПІРАНТУРУ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 033 ФІЛОСОФІЯ

УХВАЛЕНО

на засіданні кафедри філософії,

протокол № 9 від 20 березня 2018 р.

завідувач кафедри _____

Р.О. Додонов

Київ – 2018

Програма додаткового вступного іспиту в аспірантуру зі спеціальності 033 Філософія / Укл. О.С. Александрова, Л.А. Овсянкіна, Ю.В. Омельченко. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2018. – 22 с.

Укладачі: д філос. н., проф. О.С. Александрова;
к. філос. н., доц. Л.А. Овсянкіна;
к. філос. н., доц. Ю.В. Омельченко.

Рецензенти:

О.В. Горбань – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка;
М.Г. Тур – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка.

У змісті програми вступного іспиту в аспірантуру зі спеціальності 033 Філософія відображено вимоги, що ставляться до обсягу необхідних знань з курсу, а також надана рекомендована основна і додаткова література, необхідна для опрацювання під час підготовки до іспиту.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
I. Зміст навчальної дисципліни.....	5
II. Рекомендована література.....	10
III. Питання для підготовки й складання вступного іспиту з Філософії	19
IV. Критерії оцінювання знань з курсу	21

ВСТУП

Програма вступного іспиту з філософії для аспірантів та здобувачів складена відповідно до відповідних вимог щодо вступних іспитів до аспірантури, Міністерства освіти і науки України. Також враховано позитивний досвід Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України та інших провідних ВНЗ України.

Програма передбачає такі форми підготовки до вступного іспиту: опрацювання рекомендованої літератури, підготовку та повторення питань для вступного іспиту з філософії, складання вступного іспиту.

I. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН)

ТЕМА 1. ФІЛОСОФІЯ ЯК НАУКОВИЙ ТИП СВІТОГЛЯДУ

Філософія та світогляд. Світогляд як духовно-практичний спосіб освоєння світу. Структура світогляду. Світогляд як поліструктурне утворення. Історичні типи світогляду: міфологічний, релігійний, науковий і філософський. Філософія як теоретична основа світогляду. Категорії філософії – основоположні наукові та світоглядні поняття. Гуманітарна та соціокультурна зумовленість філософії. Предмет філософії. Коло філософських роздумів: людина і світ, людина і природа, людина і суспільство, мислення і буття, духовне і тілесне, життя та смерть, добро та зло, істина та хиба, прекрасне та потворне. Основне питання філософії.

ТЕМА 2. СТРУКТУРА, МЕТОДИ ТА ФУНКЦІЇ ФІЛОСОФІЇ

Структура філософії. Традиційні розділи філософського знання та його розвиток. Онтологія, натурфілософія, філософська антропологія, гносеологія, логіка, етика, естетика, соціальна філософія, філософія історії, філософія культури, філософія економіки, філософія політики, філософія права, філософія релігії, філософія науки, філософія мови та ін. Методи філософії. Поняття методу. Співвідношення філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів. Усталені методи філософського пізнання: метафізика та діалектика. Новітні філософські методи: феноменологія, структуралізм, герменевтика, психоаналіз тощо. Функції філософії. Поняття функції. Засадничі функції філософії: світоглядна та методологічна. Інші функції філософії: концептуальна, пізнавальна, пояснювальна, евристична, аксіологічна, креативна.

Тема 3. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ФІЛОСОФІЇ

Парадигма античної філософії.

Досократівська (докласична) філософія.

Антична філософія класичного періоду:

а) софісти; б) Сократ; в) Платон; г) Арістотель. Філософія елліністичного і римського періодів: а) елліністична філософія (перипатетика, академічна філософія, епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм, еkleктизм); б) римська філософія (просвітительство, сакралізація, неоплатонізм).

Середньовічна філософія.

Патристика: а) гностицизм; б) маніхейство; в) аполагети; г) Аврелій Августин; д) Псевдо-Діонісій і Аріопагіт. Виникнення схоластики у Західній Європі: а) Еріугена; б) проблема універсалій; в) раціоналізм і натуралізм шартрської школи.

Філософія Відродження. Епоха, культура, філософія. Гуманізм в Італії:

а) ренесансний гуманізм (Данте Аліг'єрі, Франческо Петрарка); б) флорентійський неоплатонізм (Марселліо Фічіно, Пікко делла Мірандола); в)

Реформація. (Еразм Роттердамський, Мартін Лютер). Гуманісти заальпійських європейських країн (Мішель Ейкем де Монтень). Натурфілософія (Джордано Бруно, Галілео Галілей). Соціальні теорії: а) ідеологія централізованої держави (Ніколо Макіавеллі, Жан Боден); б) ідея природного права; в) попередники утопічного соціалізму (Томас Мор, Томазо Кампанелла).

Філософія Нового часу:

а) раціоналізм та емпіризм (Френсіс Бекон, Рене Декарт, картезіанство); б) англійська філософія ХУП ст. (Томас Гоббс, Джон Локк); в) розквіт метафізичних вчень ХУП ст. (Бенедикт Спіноза, Готфрід Лейбніц, Христіан Вольф); г) суб'єктивно-ідеалістична завершеність сенсуалістичної філософії і критична реакція на неї (Джордж Берклі, Давид Юм).

Французька філософія ХУП-ХУІІІ ст.:

освітянство (Вольтер, Руссо); б) французький матеріалізм (Ламетрі, Дідро, Гольбах, Гельвецій). Німецька класична філософія: а) філософія історії Гердера; б) Кант – засновник трансцендентальної філософії; в) Фіхте – суб'єктивна діалектика; г) Класичний ірраціоналізм Шеллінга; д) співвідношення методу і системи в філософії Гегеля; ж) основні принципи філософії Фюрбеха.

Посткласична філософія ХІХ - початку ХХ ст.:

1. Філософія марксизму: а) основи матеріалістичної діалектики; б) матеріалістичне розуміння історії. 2. Позитивізм у ХІХ ст.: а) програма “позитивної філософії” О.Конта; б) еволюціонізм Г.Спенсера. 3. Ірраціоналізм і філософія життя: а) волюнтаризм А.Шопенгауера; б) екзистенціалізм С.К'єркегора; в) Нігілістична філософія Ф.Ніцше та його вчення про надлюдину; г) морфологія культури й основні ідеї філософії історії О.Шпенглера; д) інтуїтивізм А.Бергсона (поняття інстинкту, інтелекту, інтуїції у “Творчій еволюції”).

Філософія у ХХ - ХХІ столітті:

1. Головні проблеми і тенденції ХХ ст. Прагматизм (Ч.Пірс, У.Джеймс, Д.Дьюї).

2. Психоеаналіз і філософія неофрейдизму: а) З.Фройд про філософію історії і культури; б) аналітична психологія К.Юнга і колективне несвідоме; в) гуманістичний психоеаналіз Е.Фромма.

3. Феноменологія Е.Гуссерля.

4. Екзистенціальна філософія.

5. Сучасна філософська антропологія.

6. Основні тенденції релігійно-філософської думки у ХХ – ХХІ ст.

7. Філософська герменевтика.

8. Структуралізм і постструктуралізм: а) структурні методи в гуманітарних науках і філософський структуралізм; б) структурна антропологія К.Леві-Строса.

9. Аналітична філософія: становлення і джерела (Дж.Мур, Б.Рассел, Л.Вітгенштейн); “Постпозитивізм” і філософія науки (К.Поппер, Г.Башляр, Т.Кун, І.Лакатос, С.Тулмін, П.Фейєрабенд).

10. Критичність філософії постмодернізму: а) метафізика бажання (Ж.Дельоз, Ф.Гватарі); б) теорія «репресивного суспільства» (Г.Маркузе, М.Фуко).

Принципи визначення філософії в Україні.

Філософія в системі культури Київської Русі (Іларіон Київський, Данило Заточеник, Кирик Новгородець, Кирило Філософ, Клим Смолятич, “Бджола”). Становлення філософії українського духу у Києво-Могилянській Академії (І.Гізель, Ф.Прокопович, Г.Щербацький, П.Лодій та ін.). Г.С.Сковорода - фундатор філософії українського духу. Філософія вітчизняного просвітництва (Т.Осиповський, І.Тимковський, В.Каразін, І.Ризький, М.Максимович та ін.). Український романтизм (М.Гоголь, М.Костомаров, П.Куліш та ін.). Філософські ідеї Т.Г.Шевченка, О.Потебні, С.Подолінського, М.Драгоманова, В.Антоновича. Філософія видатних українських письменників кінця ХІХ - початку ХХ ст. (І.Франко, П.Грабовський, М.Коцюбинський, Л.Українка). Філософія періоду відродження українського духовного життя (В.Винниченко, М.Грушевський, В.Зеньковський та ін.). Філософія національної самобутності (Д.Донцов, В.Липинський, І.Лисяк-Рудницький та ін.).

ТЕМА 4. ВЧЕННЯ ПРО БУТТЯ

Поняття онтології як загальної теорії буття. Класична онтологія та її фундаментальні проблеми. Онтологія та метафізика: питання про співвідношення. Онтологічна категорія субстанції. Типи метафізичних (класичних) онтологій: ідеалізм, матеріалізм, реалізм, пантеїзм, дуалізм, монізм та ін. Основні рівні буття (природне, соціальне, духовне). Онтологічні категорії матеріалізму. Матерія як об'єктивна реальність. Ідеалістичний досвід заперечення матерії як субстанції. Поняття «річ», «предмет», «явище». Категорії єдине і багатоманітне, ціле і частина, зміст і форма, одиничне і загальне, можливість і дійсність як відображення розвитку світу. Категорії «властивість», «ознака», «якість», «кількість» і «міра». Взаємозв'язок та взаємовідношення кількісних і якісних змін. Еволюція і революція у суспільно-історичному розвитку. Категорії «протилежність», «боротьба», «суперечність». Єдність і взаємопроникнення протилежностей. Класифікація (типологія) суперечностей. Поняття соціального антагонізму та його види. Співвіднесеність принципів “заперечення”, “діалектичного заперечення”, “заперечення заперечення”. Категорії причини і наслідку. Необхідність, випадковість, ймовірність, доцільність. Поняття закономірності і закону. Закономірність і випадковість. Метафізичне тлумачення розвитку. Світ як сукупна реальність та універсум людської життєдіяльності.

Проблема єдності та багатовимірності світу. Поняття природності світу. Філософська категоризація світу. Природознавче розуміння матерії. Сучасні уявлення про структуру і рівні організації матерії. Єдність матерії і руху. Рух і спокій. Рух і розвиток. Простір і час як філософські категорії. Еволюція уявлень про простір і час. Статичність, динамічність, циклічність, лінійність та спрямованість часу. Безконечність простору і часу. Соціальний простір і час. Онтологічні категорії сучасної філософії: буття, небуття (ніщо), екзистенція, *dasein*, суще, тілесність, можливість, необхідність, свобода, темпоральність, соціум, відчуження, абсурд,

межева ситуація, проект, жах, турбота, тривога. Антропоцентрична інтенція сучасних онтологічних проектів. Проблема співвідношення класичної та екзистенціальної філософії буття. «Депресивний» зміст екзистенціалізму.

ТЕМА 5. ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ

Унікальність природи людини. Філософська постановка і розв'язання проблеми людського начала. Проблема відношення «тілесного» та «духовного» як фундаментальне питання філософської антропології. Метафізична, діалектична, релігійна (персоналістична), прагматична, психоаналітична, постмодерністська і т.п. філософські антропології. Поняття антропологічного типу. Категорії класичної філософської антропології: дух, заперечення, свобода, творчість, доброчесність. Постмодерністська антропологічна концепція. Людина як соціокультурна форма буття. Фактори та рушійні сили антропосоціогенезу. Індивідуальне і суспільне буття людини. Співвідношення понять «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість». Історичні типи особистості. Людське буття як «співбуття». Поняття «інтерсуб'єктивності». Значення гуманітарних та соціокультурних практик у формуванні особистості. Зміст поняття інтерналізації. Філософська постановка проблем соціальної деструктивності та девіації.

ТЕМА 6. ВЧЕННЯ ПРО ПІЗНАННЯ

Поняття пізнання. Пізнання як процес цілеспрямованого, соціально-детермінованого відтворення дійсності в свідомості людини. Основні проблеми пізнання та їх класифікація. Співвідношення об'єкту і предмету пізнання. Суб'єкт і об'єкт пізнання, їх взаємозв'язок. Поняття істини (об'єктивна, абсолютна, відносна, конкретна) та її критеріїв (досвід, мислення, інтуїція, практика). Принципи пізнання (аналітичний, синтетичний, абстрагування, ідеалізації, індуктивний, дедуктивний, формалізація, моделювання) і його методи (філософські, загальнонаукові і конкретно-наукові). Основні форми пізнання (факт, ідея, проблема, гіпотеза, концепція, теорія). Провідні теорії пізнання (скептицизм, діалектика, агностицизм, конвенціоналізм, методологічний фальсифікалізм, синергетика). Творчий характер пізнання. Пізнання наукове і художнє. Проблема свідомості у теорії пізнання. Гносеологічний підхід до розгляду свідомості. Свідомість як найвища форма відображення матерії. Феноменологічна теорія свідомості. «Епохе» та «ейдетична редукція» як головні принципи феноменологічного дослідження свідомості. Основні феноменологічні категорії (інтенціональність, інтенціональне переживання, ноеза, ноєма тощо). Свідомість як онтологічний та соціальний феномен. Свідомість і психіка: несвідоме, свідоме, надсвідоме. Структура свідомості: а) основні рівні свідомості (чуттєво-сенсативний, емоційно-вольовий, раціонально-логічний, інтуїтивний); б) форми свідомості (індивідуальна і суспільна, колективна і масова, профанна і елітарна). Суспільна та індивідуальна свідомість, їх взаємозв'язок. Форми суспільної свідомості. Масова свідомість. Суспільна психологія та ідеологія як рівні суспільної свідомості.

ТЕМА 7. ФІЛОСОФІЯ МОВИ

Поняття мови. Походження мови як філософська проблема. Мова як засіб комунікації та пізнання. Мова і мислення, мова і мовлення. Типологія мов (природна, буденна, вербальна, невербальна, паравербальна, штучна тощо). Головні функції мови. Структура мови. Фонетичні, граматичні, синтаксичні, морфологічні та лексичні структури мовлення. Поняття семантики. Ізоморфізм, означення, субституції як фундаментальні принципи функціонування мовних систем. Поняття локутивний, іллокутивний та перлокутивний акти. Гуманітарна та соціокультурна зумовленість мови.

ТЕМА 8. СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ

Соціальна теорія. Розділи соціальної філософії.

Специфіка предмету соціальної філософії. Взаємодія соціальної філософії, соціальної теорії та соціології. Поняття соціального закону. Типи соціальних теорій (соціальна утопія, вчення про суспільно-економічну формацію, теорія постіндустріального (інформаційного) суспільства тощо). Специфіка косюмеризму та футурології як різновидів сучасної соціальної теорії. Суспільство і соціум, суспільне і соціальне. Соціальні відносини та їх типологія. Соціальність праці, обміну і споживання. Соціальна структура суспільства. Соціальна стратифікація та мобільність. Поняття класу, верстви, прошарку. Родина, колектив, нація, етнос, раса. Національна психологія (ментальність) та самосвідомість. Поняття етноцентризму. Демографічний фактор у системі суспільних відносин. Практична філософія. Основні розділи практичної філософії. Головні категорії філософії економіки (виробництво, капітал, продуктивні сили, виробничі відносини тощо). Виробничі відносини як основа соціальних систем. Поняття матеріального виробництва та його різновидів. Фізичний, людський та соціальний капітал. Виробничий ресурс як головний чинник економічного розвитку суспільства. Поняття бізнесу у філософії. Основоположні поняття філософії політики. Політика як суспільне явище. Політика і

влада: проблема співвідношення. Політична організація і політична система суспільства. Держава – основна складова політичної системи суспільства. Форми державного правління і устрою, політичний режим. Політичні партії, громадські організації і рухи. Громадянське суспільство: поняття, проблеми формування та розвитку. Категоріальний арсенал філософії права. Предмет філософії права. Закономірність, закон і право. Поняття природного права. Поняття позитивного права. Право і справедливість. Філософське обґрунтування статусу людини та громадянина.

ТЕМА 9. ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ

Філософія історії як галузь знань. Об'єкт і предмет філософії історії, її основні етапи та напрямки. Структура та функції сучасного філософсько-історичного знання. Філософія історії та історична наука. Сутність історичного процесу. Єдність

і розмаїття всесвітньої історії. Проблема суб'єкта історичного процесу. Періодизація історії та її критерії. Проблема спрямованості та сенсу історії. Питання про свободу історичного вибору.

ТЕМА 10. ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ

Поняття культури. Смысловий горизонт класичних визначень культури. Універсалізм та партикуляризм у філософії культури. Типологія культур (національна, народна, елітарна, масова). Поняття субкультури, контркультури та антикультури. Соціокультурний процес у розвитку людства. Культура і цивілізація: проблема співвідношення. Традиція і новаторство у культурі. Комунікативний зміст національних культур. Культури «колективістські» та «індивідуалістичні», «ієрархічно-формальні» та «егалітарно-неформальні», «експресивні» та «стримані», «монохроні» та «поліхроні», «контактні» та «дистантні». Поняття міжкультурної комунікації. Толерантність і консенсус як умова нової цивілізаційної парадигми.

II. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Історія соціальної філософії: Підручник для студ. вищих навч. закладів. – К.: Тандем, 2000. – 416 с.
2. Бойченко І. Філософія історії: Підручник. – К.: Знання, 2000. – 723 с.
3. Герасимчук А., Тимошенко З. Курс лекцій з філософії: Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2002. – 422 с.
4. Гусев В. Вступ до метафізики: навч. посібник. – К.: Либідь, 2004.
5. Добронравова І., Білоус Т., Комар О. Новітня філософія науки. Підручник. – К.: Логос, 2009. – 243 с.
6. Єрмоленко А. Комунікативна практична філософія. – К.: Лібра, 1999. – 488 с.
7. Зарудний Є. Філософія: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007. – 200 с.
8. Історія української філософії: Підруч. / В. Горський., К. Кислюк. – К.: Либідь, 2004.
9. Історія філософії: Підручник / В. Ярошовець, І. Бичко, В. Бугров та ін.; за ред. В. Ярошовця. – К.: Знання України, 2006. – 1200 с.
10. Історія філософії в її зв'язку з освітою: Підручник. / Г. Волинка, В. Гусев, Н. Мозгова, І. Огородник; За ред. Г. Волинка. – К.: Каравела, 2006. – 480 с.
11. Огнев'юк В. Осягнення освіти: Підсумки ХХІ століття. – К.: Навчальна книга, 2003. – 111 с.
12. Пазенок В. Філософія: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2008. – 167 с.
13. Петрушенко В. Філософія: Курс лекцій: Навч. посіб. – Л.: Новий світ–2000, 2006. – 503 с.
14. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підруч. для вищ. навч. закл. / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. – К.: Генеза, 2006.
15. Філософія: Навч. посіб. / Л. Губерський, І. Надольний, В. Андрущенко та ін.; за ред. І. Надольного. – К.: Вікар, 2008. – 465 с.

16. Філософія: світ людини: Курс лекцій: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. / В. Табачковський, М. Булатов, Н. Хамітов. – К.: Либідь, 2004.
17. Ящук Т. Філософія історії: Курс лекцій. Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2004. – 536 с.

ІІІ. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ І СКЛАДАННЯ ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ІСПИТУ В АСПІРАНТУРУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 033 ФІЛОСОФІЯ

1. Соціокультурна зумовленість філософії.
2. Світогляд як поліструктурне утворення.
3. Предмет філософії.
4. Історичність основного питання філософії.
5. Структура філософського знання.
6. Поняття методу.
7. Усталені методи філософського пізнання.
8. Функції філософії.
9. Парадигма античної філософії.
10. Особливості середньовічної філософії
11. Філософія Відродження: гуманізм та соціальні теорії.
12. Раціоналізм та емпіризм у філософії Нового часу.
13. Метафізичні вчення у західноєвропейській філософії XVII ст.
14. Трасцендентальна філософія І.Канта.
15. Співвідношення методу і системи в філософії Гегеля.
16. Філософія марксизму: загальна характеристика.
17. Ірраціоналізм і філософія життя.
18. Психоаналіз і філософія неоексперименту.
19. Феноменологія Е.Гуссерля.
20. Екзистенціальна філософія.
21. Сучасна філософська антропологія.
22. Філософська герменевтика.
23. Структуралізм і постструктуралізм.
24. Критичність філософії постмодернізму.
25. Г.С.Сковорода - фундатор філософії українського духу.
26. Філософські ідеї Т.Г.Шевченка.
27. Філософія видатних українських письменників кінця XIX - початку XX ст.
28. Класична онтологія та її фундаментальні проблеми.
29. Типи метафізичних (класичних) онтологій.
30. Основні рівні буття.
31. Філософське розуміння матерії.
32. Категорії «властивість», «ознака», «якість», «кількість» і «міра».
33. Єдність і взаємопроникнення протилежностей.
34. Категорії “заперечення”, “діалектичне заперечення”, “заперечення заперечення”.
35. Поняття закону.

36. Проблема єдності та багатовимірності світу.
37. Простір і час як філософські категорії.
38. Онтологічні категорії сучасної філософії.
39. Проблема співвідношення класичної та екзистенціальної філософій буття.
40. Філософська постановка і розв'язання проблеми людського начала.
41. Поняття антропологічного типу.
42. Категорії класичної філософської антропології.
43. Фактори та рушійні сили антропосоціогенезу.
44. Співвідношення понять «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість».
45. Поняття «інтерсуб'єктивності».
46. Основні проблеми пізнання та їх класифікація.
47. Поняття істини та її критеріїв.
48. Основні принципи пізнання.
49. Основні форми пізнання.
50. Провідні теорії пізнання.
51. Свідомість як найвища форма відображення матерії.
52. Феноменологічна теорія свідомості.
53. Свідомість як онтологічний та соціальний феномен.
54. Структура свідомості.
55. Форми суспільної свідомості.
56. Суспільна психологія та ідеологія як рівні суспільної свідомості.
57. Мова як засіб комунікації та пізнання.
58. Типологія мов.
59. Поняття семантики.
60. Соціокультурна зумовленість мови.
61. Поняття соціального закону.
62. Типи соціальних теорій.
63. Суспільство і соціум, суспільне і соціальне.
64. Соціальна структура суспільства.
65. Соціальна стратифікація та мобільність.
66. Поняття класу, верстви, прошарку.
67. Національна психологія (ментальність) та самосвідомість.
68. Головні категорії філософії економіки.
69. Виробничі відносини як основа соціальних систем.
70. Фізичний, людський та соціальний капітал.
71. Політична організація і політична система суспільства.
72. Держава – основна складова політичної системи суспільства.
73. Поняття природного та позитивного права.
74. Право і справедливість.
75. Філософське обґрунтування статусу людини та громадянина.
76. Громадянське суспільство: поняття, проблеми.
77. Специфіка та різновиди феміністичної філософії.
78. Класична концепція статі.
79. Об'єкт і предмет філософії історії.
80. Філософія історії та історична наука.
81. Єдність і розмаїття всесвітньої історії.

82. Проблема суб'єкта історичного процесу.
83. Періодизація історії та її критерії.
84. Проблема спрямованості та сенсу історії.
85. Смысловий горизонт класичних визначень культури.
86. Типологія культур.
87. Культура і цивілізація: проблема співвідношення.
88. Традиція і новаторство у культурі.
89. Комунікативний зміст національних культур.
90. Поняття міжкультурної комунікації.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Оцінка *«відмінно»* ставиться, якщо претендент повно і правильно відповідає на питання, виявляє розуміння завдань сучасного філософського знання, демонструє своє особисте ставлення до них, виявляє виражену суб'єктивну позицію, вільно оперує філософськими поняттями, демонструє уміння розглядати філософські проблеми в загальному контексті міждисциплінарних підходів, порівнювати і оцінювати різні наукові підходи, виділяти проблеми, виникаючі суперечності, перспективи. Виклад питання базується на сучасному знанні суті філософії, проблем її формування і розвитку, підкріплюється посиланнями на ключові роботи фахівців у цій галузі. Претендент виявляє знання історико-філософського процесу, ключових понять; розуміє закономірності і принципи розвитку сучасного наукового знання. Вільно веде діалог з членами комісії, користується сучасною філософською і науковою лексикою.

Оцінка *«добре»* ставиться, якщо претендент недостатньо глибоко і докладно представляє та оцінює різні підходи до даної проблеми. Для його відповіді характерна недостатня інтеграція міждисциплінарних знань, при поясненні сучасних філософських проблем допускається деяка еклектичність знань, неповнота аналізу і слабка аргументованість власної точки зору. Відповідь на питання білету базується на знанні сучасних концепцій, проте спостерігається деяка суперечність методолого-теоретичних позицій. Претендент проводить взаємозв'язки висловлюваного теоретичного матеріалу з галуззю свого наукового дослідження. Діалог із членами комісії під час відповіді на запитання носить науково-філософський характер, відповіді претендента обґрунтовані, мова грамотна, з використанням сучасної філософської і наукової лексики. У викладенні теоретичних положень є неістотні неточності і недоліки.

Оцінка *«задовільно»* ставиться, якщо претенденту важко розкривати окремі положення сучасної філософії, відповідних теорій і концепцій. Положення, що висувуються, декларуються, але недостатньо аргументуються, не розкривається суть відмінностей концептуальних підходів. Відповідь на питання не має чіткого теоретичного обґрунтування, носить переважно описовий характер. У викладі матеріалу допускаються істотні помилки, відповідь носить репродуктивний характер і не відображає особистого ставлення претендента до висловлюваного знання, відповідь побудована не логічно, для чого постійно вимагаються уточнюючі запитання екзаменаторів. Претендент відчуває труднощі під час відповіді на запитання членів комісії, підміняючи наукове обґрунтування проблем міркуванням

практично-побутового плану, характерні неточності у використанні філософської і наукової термінології.

Оцінка *«незадовільно»* ставиться, якщо претендент не володіє знанням сучасної філософії, його думки є поверховими та слабо аргументованими. Відсутнє розуміння міждисциплінарних зв'язків. Відповідь на запитання не має теоретичного обґрунтування, розкривається не в повному обсязі, виклад є нелогічним. При відповіді претендент виявляє незнання та нерозуміння більшої частини матеріалу, передбаченого програмою кандидатського іспиту, допускає істотні помилки, претенденту важко в їх виправленні навіть у разі запитань-уточнень екзаменаторів. Наукове обґрунтування проблем підміняється міркуваннями життєвого плану, в мові переважає побутова лексика, спостерігаються значні неточності у використанні філософської і наукової термінології.